

રત્નત્રય : સમ્યક્દર્શન

“ સમ્યક્દર્શન એ
આત્મદર્શનનો ઉપાય છે ”

રત્નત્રય : સમ્યક્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રાણી મોક્ષ માર્ગ:

રત્નત્રય = સમ્યક્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચરિત્ર એ ત્રણે રત્નો મળી મોક્ષનો માર્ગ બને છે.

(૧) સમ્યક્દર્શન : સુદેવ-સુગુરુ-સુધર્મ પ્રત્યે સાચી શ્રદ્ધા.

- સુદેવ = સર્વ અરિહંતો, સર્વ તીર્થંકરો,
 - સુગુરુ = સર્વ આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સર્વ સાધુ-સાધ્વી અને
 - સુધર્મ = કેવળી પ્રરૂપિત અહિંસા-દયામય ધર્મ પર સાચી શ્રદ્ધાને સમ્યક્દર્શન કહે છે.
- ❖ **તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનામ્ સમ્યક્ દર્શનમ્ |** = યથાર્થ તત્ત્વો પર સાચી શ્રદ્ધાને સમ્યક્ દર્શન કહે છે. (૭/૯ તત્ત્વો).

(૨) સમ્યક્દર્શનની પ્રાપ્તિ બે પ્રકારે :

૧) નિસર્ગ : સહજ, સ્વાભાવિક. કોઈપણ બાહ્ય નિમિત્ત વગર સમ્યક્દર્શનની પ્રાપ્તિ થવી.

૨) અધિગમજ : કોઈપણ બાહ્ય નિમિત્ત જેમ કે, ધર્મ શ્રવણ, જિન પ્રતિમા, જાતિ સ્મરણ જ્ઞાનથી સમ્યક્ દર્શનની પ્રાપ્તિ થવી.

(૧) આઠ અંગો :

- ૧) નિઃશંકિત : જૈન સિદ્ધાંતોમાં, યથાર્થ તત્ત્વોમાં, સત્યમાં કદિ શંકા ન કરે.
- ૨) નિઃકાંક્ષિત : મિથ્યાત્વીનાં મતની ઈચ્છા ન કરે, દુન્યવી લાભ માટે ધર્મ ન કરે.
- ૩) નિવિચિકિત્સા : શરીરની આસક્તિ ઘટાડી શુદ્ધ ધર્મમાં રમણતા રાખવી.
- ૪) અમૂઢ દ્રષ્ટિ : કોઈપણ અંધશ્રદ્ધાથી દુર, મિથ્યા દ્રષ્ટિ માર્ગથી દુર રહે.
- ૫) ઉપગુહન : પોતાની સમ્યક્ શ્રદ્ધામાં દૃઢ રહે, અન્યને પણ ધર્મ પમાડે, બીજાની નિંદાથી દુર રહે.
- ૬) સ્થિતિકરણ : પોતે ધર્મમાં સ્થિર રહે અને અન્યને ધર્મમાં સ્થિર કરે.
- ૭) વાત્સલ્ય : અન્ય પ્રત્યે વાત્સલ્ય અને ઉષ્માભર્યો વર્તાવ.
- ૮) પ્રભાવના : અન્યને પણ જૈન ધર્મનાં સિદ્ધાંતો, વ્રત-નિયમો સમજાવવારૂપ ધર્મની દલાલી કરવી.

(૨) ત્રણ મૂઢતાથી રહિતપણું :

- ૧) લોક મૂઢતા : નદીમાં સ્નાન, આગમાં ચાલવું આદિ પવિત્રતાની ખોટી માન્યતાઓથી દુર રહે.
- ૨) દેવ મૂઢતા : મનુષ્યનાં ગુણો ધરાવતા દેવ-દેવી પ્રત્યે અંધશ્રદ્ધાથી, ખોટી માન્યતાથી દુર રહે.
- ૩) પાખંડી મૂઢતા : બનાવટી સાધુમાં શ્રદ્ધા, માન-સન્માન, કે બગડેલા કામ સારા કરશે તે ભ્રમણા રાખે નહીં.

(૩) આઠ મદથી રહિત :

- ૧) જ્ઞાન મદ ૨) પૂજા મદ ૩) ક્રુળ મદ ૪) જાતિ મદ
- ૫) બળ મદ ૬) સંપત્તિ / ઐશ્વર્ય મદ ૭) તપ મદ ૮) રૂપ મદ

(૪) પાંચ અતિચાર / દોષ ન લાગે તેની સજાગતા :

- ૧) શંકા ૨) કાંક્ષા ૩) વિતિગિચ્છા ૪) અન્ય દ્રષ્ટિ પ્રસંશા ૫) અન્ય દ્રષ્ટિ સંસ્તવ

સમ્યક્ત્વની યોગ્યતા

ભવ્ય જીવ, સંજ્ઞિ પંચેન્દ્રિય આત્મા જ સમ્યક્ દ્રષ્ટિ હોય અને જેના કર્મોની સ્થિતિ એક ક્રોડા-ક્રોડી સાગરોપમથી ઓછી થઈ હોય.

પ્રકાર	કાળ જઘન્ય / ઉત્કૃષ્ટ	સંખ્યા	ક્ષેત્ર સ્પર્શન	વિરહ કાળ
ઔપશમિક	અંતર્મુહુર્ત / અંતર્મુહુર્ત	સંખ્યાતા	લોકનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ જેટલા છે, તેમાં બધા સમકિતી સમાય જાય	જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી અર્ધ પુરૂલ પરાવર્તનથી કઈંક ઓછો
ક્ષાયોપશમિક	અંતર્મુહુર્ત / ડક - સાગરોપમ	અસંખ્યાતા		
ક્ષાયિક	સાદિ અનંત / અનંત	અનંત	સમ્યક્ત્વ ઈથા ગુણસ્થાનથી શરૂ થાય	

સમ્યક્ત્વ ઈથા અવિરતિ ગુણસ્થાનથી શરૂ થાય. ઉપશમ ૧૧માં ઉપશાંત મોહ ગુણસ્થાન સુધી રહે, ક્ષાયોપશમિક ૮માં અપૂર્વ ગુણસ્થાન સુધી રહે અને ક્ષાયિક ૧૪માં અયોગી ગુણસ્થાન સુધી હોય છે.

Thank you